

Українофобство кремля із середини ХХ століття до сьогодення та його наслідки

УДК 355.48+316.485.26]:316.776(477+470)

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-6.12>

Панасюк Валентин Анатолійович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародного гуманітарного
університету
вул. Фонтанська дорога, 33, Одеса,
Україна
ORCID: 0000-0003-4655-0553

В статті аналізуються процеси десталінізації та лібералізації радянського суспільства в добу М. Хрущова. Вказується на позитивний вплив відлиги, але наголошується, що вона мала незавершений характер, не змінила тоталітарний режим, хоча сприяла десталінізації, лібералізації суспільства, ліквідації ГУЛАГу і зародженню руху шістдесятників, припиненню масових репресій і розстрілів.

Досліджується УСРС в добу «застою». Зазначається, що це був період зростаючої кризи радянської системи, що супроводжувався русифікацією, яка відбувалась під гаслом політики «злиття націй». Зазначено, що особливо активно русифікація проходила саме в радянській Україні, а сам «застій» був періодом неосталінізму і нещадного гоніння на дисидентів.

З'ясовано причини розпаду СРСР і виходу УРСР з її складу. Визначено, що процеси розпаду СРСР супроводжувались внутріпартійною боротьбою в КПРС і небажанням народів жити під партійною системою, яка себе дискредитувала.

Встановлено, що з розпадом Союзу, РФ, вважаючи себе спадкоємцем СРСР, прагнула здебільшого силою втримати гегемонію на пострадянському просторі, провокуючи збройні конфлікти в пострадянському регіоні і постійно висуваючи територіальні претензії незалежній Україні.

Охарактеризовано псевдоісторичні міфологеми президента РФ В. Путіна, що будуються на отождненні українців з росіянами. Заперечуючи історичний етногенез українського народу та мови, президент РФ вважає українців росіянами, безпідставно звинувачуючи українську владу в неонацизмі і пригнобленні «етнічних» росіян та українського народу.

Розкриваються наслідки злочинних українофобських псевдоісторичних теорій, що стали підґрунтям Кремля для окупації українських територій і оголошення «СВО», а в результаті – початку українсько-російської війни.

Зазначено, що Україна за підтримки ЄС і НАТО продовжує боротьбу за незалежність. Демократична спільнота усвідомлює злочинність рашистського режиму РФ і консолідується навколо України.

Ключові слова: «відлига», шістдесятники, «застій», дисиденти, русифікація, неосталінізм, «перебудова», «путч», незалежність, історичні міфи, окупація, «хунта», війна, ЄС, НАТО.

Вступ. Із середини ХХ ст. в СРСР відбувались зміни, що вплинули на подальшу долю не лише УРСР, а всіх союзних республік. Ці події обумовили появу низку термінів: «культ особи», «відлига», «десталінізація», «лібералізація», «шістдесятництво» «застій» «неосталінізм», «перебудова» «путч». Значною мірою вони стали передумовою і причинами краху СРСР. Головними наслідками цих процесів було творення суверенних незалежних держав на пострадянському просторі із колишніх союзних республік. Вихід УРСР зі складу СРСР відкрив нову сторінку її історії – незалежного існування українського народу в соборній суверенній Українській державі. Здійснилась споконвічна мрія українського народу. Але, на жаль, імперіалістичні амбіції РФ в поєднанні з традиційним українофобством обумовили ствердження специфічного режиму правління – «путнізму», породили злочинну ідеологію – «рашизм». Росія в черговий раз довела, що незалежно від історичної епохи і правлячої еліти в Москві, знищення України та її народу залишається пріоритетним завданням в її зовнішній політиці.

Мета: визначити українофобство Кремля із середини до кінця ХХ ст. і псевдонаукові погляди В. Путіна в ХХІ ст.

Зазначена мета потребує вирішення таких завдань:

- дослідити особливості епохи «відлиги»;
- з'ясувати особливості періоду «застою»;
- охарактеризувати псевдоісторичні погляди В. Путіна та їх наслідки.

Методи дослідження. Дослідження українофобства Кремля передбачає використання ретроспективного і теоретичних методів – аналізу, синтезу, систематизації, пояснення і узагальнення.

Застосування цих методів дає змогу досягти зазначеної мети і завдань.

Результати дослідження. Поворотною подією в історії людства стала смерть керманіча СРСР – Сталіна. Зморені системними репресіями члени КПРС прагнули послаблення репресивного апарату. Внутрішньопартійна боротьба за владу завершилась перемогою М. Хрущова. Період його правління увійшло в історію під назвою відлиги. Початок цьому процесу дав ХХ з'їзд КПРС. Розвінчання культу особи Сталіна стало шоком і полегшенням водночас для її членів. В країні назріли процеси, що отримали назву десталінізації.

Лібералізація суспільно-політичного життя супроводжувалась масовими амністіями

ув'язнених та взагалі ліквідацією ГУЛАГу. Однак репресованих за так званий «буржуазний націоналізм», спротив колективізації і членів ОУН-УПА це не стосувалося. Показовим є те, що найбільша кількість таких репресованих припадає на український народ [1; 20, с. 51–54].

Послаблення репресивного апарату дало поштовх до зародження руху шістдесятників, творчої і наукової інтелігенції, що отримала змогу частково писати і творити, дещо відходячи від заданих ідеологічних догм. Вперше з утвердження тоталітарного режиму в УРСР з'являються напівлегальні політичні і літературні об'єднання, де учасники починають обговорювати можливість реформування політичного устрою СРСР і навіть виходу УРСР з її складу [20, с. 55–56].

Шістдесятництво підготувало ґрунт для дисидентського руху в УРСР, яке супроводжувалося творчими досягненнями української творчої інтелігенції. Це стало ключовою подією в історії не лише УРСР, а й СРСР. Однак не варто і переоцінювати епоху М. Хрущова. Тоталітарний режим не зазнав кардинальних змін. Політика Сталіна в цілому визнавалася правильною, але з певними помилками. Репресивний апарат нікуди не зник. Перша невдала спроба відправити М. Хрущова у відставку зазнала невдачі. Друга виявилася успішною. В обох випадках нікого не репресували. Це стало свідченням того, що епоха розстрілів в СРСР завершилася. Однак форми переслідування лише трансформувалися. Влада й надалі переслідувала і заарештовувала осіб, що на її думку становили загрозу режиму. Прикладом цьому є арешти членів УРСР на чолі з Л. Лук'яненком в добу «відлиги» [20, с. 52–56].

В роки правління Л. Брежнєва набирає розмаху дисидентський рух (інакодумці). Відбувається повернення до політики Сталіна, яке увійшло в історію під назвою «неосталінізм». В країні зростає каральна психіатрія. Однак запущені процеси в суспільстві складно було контролювати і повністю зупинити, хоча репресивні структури ще міцно тримали руку на пульсі життя.

Розгром УГГ, три хвили арештів дисидентського руху в Україні, відставка П. Шелеста з посади генсека ЦК КПУ (б) за його прагнення до часткової економічної і культурницької самостійності УРСР були цьому підтвердженням. Початок масового примусового лікування у психлікарнях українських дисидентів за інакодумство. Все це було свідченням українофобства Москви. Однак повернутись до тоталітарного суспільства в його класичному вигляді сталінських часів влада не могла [4, с. 27–28; 18, с. 79–81; 20, с. 56–59].

В СРСР поступово наростала економічна, культурна та ідеологічна кризи. Епоха Л. Брежнєва і двох його наступних керманичів отримала назву «застій». Репресивний апарат поступово слабшав.

Правлячі верхи опинились в своєрідній революційній ситуації. Вони виявились не здатними провести необхідні реформи та мислити і правити відповідно до вимог суспільства. Їм було ментально вигідно триматись за старі порядки. Водночас суспільство вимагало змін і не хотіло миритись з існуючим станом речей.

Спроби врятувати СРСР в роки М. Горбачова шляхом перебудови лише поглибили проблеми в суспільстві. Вибух на ЧАЕС став шоком для суспільства. Політика гласності викрила значні проблеми радянського суспільства і правлячої партії. Економічна криза спровокувала кризу політичну. В країні розпочалися мітинги з вимогами відправити у відставку керівництво КПУ (б). Із основного закону вилучено статтю про керуючу роль КПРС в суспільстві. Проходять перші демократичні вибори до Верховної Ради УРСР. Вчорашні дисиденти здобувають депутатські мандати і формують опозицію проти комуністичного блоку, створивши опозиційну платформу Народний Рух України за перебудову. Всі ці процеси значною мірою стали можливими за рахунок сильного послаблення контролю з Москви [3, с. 21, 82–83, 87–88, 107, 118, 194–195].

В КПРС на вищому рівні розпочалась боротьба за владу між М. Горбачовим – президентом СРСР і Б. Єльциним. Партійний розкол став сигналом до розпаду СРСР. В країнах СРСР розпочався парад суверенітетів. Проголошення Декларації незалежності УРСР була радісно зустрінута в суспільстві [3, с. 114, 196, 199–200, 229].

Б. Єльцин усвідомив, що владу в Росії він зможе взяти, тільки у разі розвалу, СРСР. Заручившись підтримкою однодумців, Б. Єльцин підігрував настроям свого народу, що прагнув до проголошення незалежності. Водночас вище комуністичне керівництво України, зморежене постійним диктатом Москви, відчувало епоху змін в суспільстві. Національно-патріотичні кольори і мітинги та революція на граніті за незалежність проти нового союзного договору стали доказом споконвічного прагнення українського народу до незалежності. В цих умовах головною ціллю провладної еліти України стало збереження влади і пануючого положення за будь-яких умов [3, с. 200–201].

Спроба серпневого путчу вищого керівництва СРСР для подальшого збереження імперії виступила каталізатором його розпаду. Путч не підтримали в Москві. Президент РРФСР Борис Єльцин від самого початку оголосив про антиконституційний заколот путчистів. Спроба путчистів змусити УРСР підтримати заколот не увінчалось успіхом. В результаті заколотники були заарештовані, а Україна проголосила Акт про незалежність.

В Біловезькій Пущі лідери трьох держав – України, РФ і Республіки Білорусь підписали угоду про припинення існування СРСР. Епоха існування

більшовицької імперії завершилась [3, с. 234; 16, с. 89–92].

По факту московське керівництво під тиском політичних, економічних та культурних процесів саме було зацікавлене знищити те, що роками створювало і охороняло. Концепція Москва – третій Рим і всі теорії про братні народи в СРСР в котрі зазнали краху. Вони засвідчили лише суть злочинних політичних амбіцій, а не реального прагнення до взаємної інтеграції і стали черговим доказом того, що імперії засновані на окупації і терору з послабленням метрополії гинуть.

Однак з розпадом СРСР Кремль не відмовився від прагнення тримати Україну і інші пострадянські держави під своїм контролем. Саме цим і пояснюється значною мірою створення СНД під егідою РФ. Де-факто СНД створювалось Кремлем з метою своєрідного відтворення імперіалістичного утворення з центром у Москві. РФ розпочала використовувати різноманітні важелі впливу з метою втягування країн пострадянського простору в СНД. Враховуючи опозиційність української влади до цілковитої інтеграції України в СНД, в Москві почали висловлювати своє невдоволення і висувати територіальні претензії до України. Київ послідовно відстоював свою територіальну цілісність і суверенітет [3, с. 234–236; 16, с. 92–93].

З метою досягнення політичних цілей і залякування супротивників РФ почала провокувати збройні конфлікти на пострадянському просторі. Офіційно Москва заявляла про прагнення замирити ворогуючі сторони, захистити російськомовне населення, сприяти миру і стабільності на пострадянському просторі. Однак мета подібних заходів очевидна – тримати під своїм контролем внутрішньополітичні процеси і зовнішню політику пострадянських країн. Доказом цьому слугує те, що, нібито, захищаючи право національних меншин на самовизначення в складі інших держав, Кремль жорстко придушив війнами спроби чеченського народу проголосити незалежність власної держави [8, с. 343–348].

Проте українофобські тенденції Кремля виявились найсильнішими. Держдума РФ в 90-ті виступила за денонсацію Біловезької угоди. Саме цікаво, що з усіх пострадянських держав Україна була першою в списку їх імперських амбіцій нерівноправного інтеграційного союзу.

Таким чином, незалежність України від Москви з моменту її проголошення сприймалась суто формально. По факту вона не була психологічно сприйнята тогочасною елітою РФ.

Отже, з моменту розпаду СРСР і проголошення незалежності України було закладено початок територіальним конфліктам між двома державами. Свідченням цьому є те, що Великий міждержавний російсько-український договір був підписаний 1997 р., але Рада Федерації РФ ратифікував його

лише 1999 р., а Верховна Рада України ратифікувала його у 1998 р. Звичайно, це наводить на певні міркування [6, с. 145; 14, с. 105; 19, с. 124].

Окремим питанням стало російська мова в Україні. Тотальна русифікація українського народу протягом століть призвела, як би мовити, до «зросійщення» його певної частини, особливо регіонів, територіально близьких до Росії. В УРСР українська мова завжди зазнавала гонінь. Навіть в період українізації українська мова так і не стала державною. В СРСР періодично виходили нормативно-правові акти, що сприяли русифікації національних республік і вирізнялись особливим цинізмом. Наприклад, в 1958 р. на законодавчому рівні було закріплено, що батьки та учнів можуть вільно вибирати мову навчання, за винятком російської. Від 1970 року кандидатські і докторські дисертації дозволялось захищати лише російською мовою. 1974 році постановою про створення « нової історичної спільноти – радянського народу » посилювалась денаціоналізація неросійських народів. 1984 році дискримінаційна постанова про підвищення заробітної плати педагогічним працівникам філологам російської мови на 15% в порівнянні з педагогами-філологами української мови.

Лише в 1989 р. Верховна Рада УРСР надала українській мові державний статус, залишивши російську мову мовою міжнаціонального спілкування [21]. В подальшому статус державної було закріплено Конституцією України.

Становище російської мови стало топ-темою для українофобів Кремля з метою поширення власного впливу в Україні і виправданням агресії РФ. З приходом до влади в РФ В. Путіна українофобські заяви Москви зростали по мірі наростання її агресивних планів і досягли свого апогею в 2022 р. ставши втіленням державної пропаганди. Концепція Москва – третій Рим, братні народи, історична єдність виявились невмирущими для Кремля.

Ключовою тезою президента РФ стала заява про геополітичну катастрофу ХХ ст. – розпад СРСР. В цій репліці були натяки на змову країн Заходу, іноземних агентів, внутрішніх зрадників, що і призвело, на думку очільника, до розпаду СРСР. Саме це за словами В. Путіна призвело до масштабних кривавих конфліктів на пострадянському просторі. Мільйони нібито етнічних росіян з розпадом СРСР, не з власної волі опинившись за межами власної держави, зазнали дискримінації з боку націоналістів, що підступно брали владу в свої руки у колишніх союзних республіках СРСР.

У своїх заявах президент нібито й не закликає до відтворення СРСР в колишньому вигляді, але наполегливо прагне його відтворити у складі колишніх республік. Разом з тим відверто говорить, що хотів би відмінити цю подію в історії Росії. І вже традиційно першою в списку на повернення

в СРСР, на його думку, повинна бути Україна. Це не дивно, саме такої цілі дотримувались всі попередні режими в Кремлі. Так, контролюючи Україну, що є своєрідним містком між Європою та Євразією, Росія відчувала власний імперський статус. Такими є її погляди і сьогодні [10].

Неприязне ставлення В. Путіна до Л. Кравчука було очевидним. В своїх інтерв'ю він називав його націоналістом і робив відповідальним за розпад СРСР. Називати справжні причини розпаду більшовицької імперії президент РФ не став. Цілком імовірно, що причиною цього слугують не брак знань, а прагнення маніпулювати людською свідомістю [5].

Взагалі українофобські заяви Кремля шокують. Так, наприклад, в наступному інтерв'ю В. Путін пішов ще далі. Росіяни і українці – не братні народи, а один народ. Сам термін Україна і українець вигаданий штучно. Причиною цього нібито стали передумови Першої світової війни. Вороги Росії створили Україну, як антиросійський проект. Так охарактеризував очільник Кремля Україну та її народ.

Загальновідомий факт про те, що термін Україна вперше згадується ще 1187 р. президент РФ, напевне, вирішив змовчати. Навіть в назві української нації лідер РФ нібито знайшов помилку, вказавши, що наголос повинен падати на «ї». В. Путін доводить, що українець – похідне від слова окраїна. Ті, що живуть на окраїні. Тобто, окраїні Росії. Подібна версія слугує доказом того, що саме Росія є спадкоємниця Київської Русі, а Україна, за визначенням Москви, лише її провінцією [10; 15].

За версією президента РФ, українці жили на рубежах Російської імперії. Це виглядає дивним, але В. Путін стверджує, що саме українці проживали у Пскові і на Уралі. Та й взагалі до XVI ст. жодних відмінностей не було між двома народами. Виникнення української мови – це наслідки колонізації частини українців в складі Речі Посполитої.

За визначенням В. Путіна, українська мова – великий міф. І нібито до XVI ст. обидва народи називались руськими. Те, що термін руський був штучно створений в російській імперії Петром I та Катериною II, а українців називали русини, президент не сказав. Зате відзначив, що Україні додали території забравши в Польщі і в Угорщині після Другої світової війни, а те, що ці території традиційно були етнічно українськими не зазначив [10; 13].

Президент РФ твердо переконаний, що Росія, а не Україна спадкоємниця Київської Русі. На відкриті пам'ятнику князю Володимирі Великому зазначив, що це видатна подія: «духовному засновнику держави російської». Ярослав Мудрий правитель Київської Русі в XI ст., за його висловом, «наш князь». Те, що сам Володимир Великий не жив в період існування російської держави,

а Москва, як центр Росії була заснована в кінці першої половини XII ст., В. Путін змовчав [10].

Президент РФ іноді путається в історичних реаліях, стверджуючи, що українці штучно створений народ, про який заговорили напередодні Першої світової війни. Оцінюючи місто Херсонес. він зазначає, що це духовний центр зародження віри російсько-українського і білоруського народів. Православ'я посідає особливе місце в його словах. Таке враження ніби ним намагають підмінити поняття національної приналежності. Так, на його думку, саме в Херсонесі нібито включились процеси формування російської нації з усіх східнослов'янських племен. Те, що Херсонес був заснований вихідцями з Греції і навіть не існував в період трьох зазначених народів, В. Путіна не цікавить [10].

Дісталось від лідера РФ і ПЦУ. «...наскрізь фальшивим» є її створення – промовив президент. Адже вона цілком залежить від Стамбулу. І це все було організовано, за його ствердженням, українською владою. Всіх, хто цьому сприяв, назва «безбожниками». ПЦУ МП назвав канонічною і незалежною. Однак на скасування грамоти 1686 р. в синоді Константинопольського патріарха і початку надання Україні Томосу в РФ зреагували миттєво. Саме під головуванням В. Путіна, який жорстко засуджував українську владу за втручання у церковні справи, відбувалось засідання, де йшла мова про становище РПЦ в Україні.

В. Путін засудив націоналізм в Україні, назвав його русофобським і антиросійським. Всі українські націоналісти XIX ст. виступали за хороші стосунки з Росією, – зазначив він. Те, що українські націоналісти – М. Міхновський і В. Липинський закликали остерігатись Росію, вказуючи на її підступність по відношенню до українського народу на протязі всієї історії взаємин двох, є помилкою [5; 10].

Особливо цинічно звучать наступні слова: «...современная Украина – целиком и полностью детище советской эпохи». Мы знаем и помним, что в значительной степени она создавалась за счёт исторической России». «Российская Федерация ... многое сделала, чтобы Украина состоялась как независимая страна». ... украинские элиты ... Стали мифологизировать и переписывать историю, вымарывать из неё все, что нас объединяет, говорить о периоде пребывания Украины в составе Российской империи и СССР как об оккупации. Общую для нас трагедию коллективизации, голода начала 30-х годов выдавать за геноцид украинского народа» [17, с. 14–15, 17].

Не менш цинічним є те, що Москва фальсифікує навіть загальновідомі факти. Так, в своїй статті В. Путін написав, що Луганськ і Донецьк шоковані подіями в Одесі 2 травня 2014 р., і тому прийняли рішення створити народне ополчення і воювати. Однак військова агресія РФ почалась на місяць раніше одеських подій [15].

В своєму зверненні до росіян 24 лютого 2022 року президент РФ оголосив про початок СВО. Зазначив, що війська РФ на прохання ЛНР і ДНР йдуть захищати жителів Донбасу і весь український народ від київського режиму. Провину за початок повномасштабної війни президент РФ поклав на США, НАТО, бандерівців та українську владу. Так було створено черговий фейк про місіонерів-визволителів в образі ЗС РФ братнього народу і етнічних росіян від неонацистів і хунти в Україні, які нібито є сателітами і виконавцями волі США та НАТО в спільному прагненні знищити РФ [9]. Справжні цілі повномасштабної війни традиційні для путінського режиму і Росії в цілому – це знищення української державності, насильницька асиміляція її народу, поширення геополітичного впливу з можливим використанням подальшої військової агресії на інші держави з перспективою відновлення нового імперіалістичного утворення на зразок СРСР з подальшою біполяризацією світу.

Найжахливішим є те, що українофобія є відображенням мислення цілого народу, що віками виховувався в таких настановах. О. Кондратенко і В. Литовченко зазначають: «Одним із центральних об'єднавчих елементів російських пропагандистських наративів стала ідея про критичну необхідність утримання України у сфері російського впливу» [7, с. 31]. Н. Гедікова зауважує: «Росія розглядає Україну як засіб відновлення статусу могутньої імперської держави за рахунок подальшого привласнення її історії і оволодіння її ресурсами» [2, с. 33]. Доказом цьому є дані соціологічних опитувань. Станом на жовтень 2015 р. рейтинг В. Путіна склав рекордних 89,9%. Після окупації АР Крим російське суспільство ніби відчувало початок відродження «великої імперії». Повернення в «славне минуле – СРСР». «Росія встає з колін», «Росія – світова держава». Не дивно, що у 2016 р. 43% опитаних Левадою-Центром росіян найбільшою втратою після розвалу СРСР вважають втрату «великої держави». У 2017 році 68% росіян вбачали в США ворога, а в Україні – 29%. В 2022 році 76% росіян вважали недругом США, а Україну – 43%. В березні 2022 р. 83% росіян підтримували В. Путіна [7, с. 31–32]. Під впливом пропаганди ксенофобія зростає.

В суспільстві, де на протязі багатьох віків панують мілітаризм і шовінізм, зовнішня агресія забезпечує існування та авторитет існуючого режиму. Тому найбільше зростає рейтинг В. Путіна під час анексії Криму і на початок «СВО». Показувати США, НАТО, ЄС і Україну в негативному ракурсі є нормою для РФ.

Терміни «хунта», «бандери», «неонацисти», «фашисти», «руській мір», «духовні скрепи», блок НАТО, «загниваючий» Захід, «гей-Європа» активно існує в лексиці ЗМІ РФ. Сама того не відчувачи,

держава та її народ стали на шлях злочинів проти людства. В традиційній боротьбі за геополітичний вплив її влада вийшла за рамки правового поля в реаліях XXI ст., кинувши виклик європейській цивілізації.

Всі ці погляди очільника Кремля, концептуально оформлені, лягло в підручники російської історії [22, с. 177–191], активно висвітлюються в ЗМІ РФ в заданому і вигідному для держави руслі, користуючись підтримкою не лише провладної еліти, а й інтелігенції, представників творчої, наукової, мистецької еліти і простого народу. Наслідком всіх цих процесів стала військова агресія РФ 2014 р. та її повномасштабна війна проти України у 2022 році.

За влучним висловом В. Литвина: «Стандартні наративи цієї політики значною мірою нагадують зміст ідеологічного арсеналу сталінських часів. Наприклад, наратив «визволення» асоціюється зі звільненням «однокровних братів» Західної України та Західної Білорусії у вересні 1939 р. Через 83 роки фактично таке саме обґрунтування Росія намагається застосувати щодо всієї України, виходячи знову ж таки з путінської концепції, що українці і росіяни – один народ, а українська держава в тому вигляді, в якому вона склалася, не має права на суб'єктність та суверенітет» [11, с. 14].

Зазначимо, що подібні заяви не сприяють реальному зближенню двох народів, не вирішують жодні геополітичні протиріччя. Вони лише провокують поглиблення конфлікту і продовження війни та ізоляції РФ від демократичного світу. З цього приводу слушно зазначають Л. Марківська і Н. Сірук: «Історично склалося, що московія протягом усього свого існування не могла сприйняти першості та прогресивності України на ґрунті націотворення та формування суспільства на засадах демократії. Уже з перших з перших століть московити прагнуть підкорити українців не тільки територіально, а й інтелектуально. ... Рашистська ідеологія «єгоцентричного порятунку світу» веде до руйнування усіх міжнародних стандартів цивілізаційного співіснування. Світове співтовариство знову зіткнулося із явищем геноциду, але тепер уже українського» [12, с. 98]. Ф. Фукуяма наголошує: «... відкрита російська агресія проти України остаточно завершує політичну еру після холодної війни та вільної Європи ... В. Путін шляхом воєнних дій прагне реставрувати СРСР, включивши в нього не лише більшість пострадянських країн, але й прагне поширити сферу впливу на східноєвропейські держави» [6, с. 150].

Дійсно, показовим є те, що зі зміною століть незмінним залишається агресивна шовіністична політика РФ стосовно неросійських народів, спрямована на їх знищення, особливо України та українців. В такій ситуації боротьба проти агресора є не просто виправданою, а й необхідною заради

порятунку всього людства, а не лише окремо взятої держави чи народу.

Висновки. Отже, смерть Сталіна поклало початок нової епохи в СРСР, що отримала назву «Відлига». На жаль, деєсталінізація в епоху М. Хрущова мала половинчастий, незавершений характер і обумовлювалась посиленням репресій.

Послаблення репресій сприяло активізації інтелігенції, що отримало назву шістдесятництво. Відсторонення М. Хрущова від влади під тиском вищого партійного керівництва без арештів і репресій завершило епоху масових розстрілів в СРСР. Показовим українофобством радянського керівництва було те, що злочинними не визнавались сфабриковані в роки репресій справи за звинуваченням в буржуазному націоналізмі і за спротив колективізації. Найбільшого розмаху ці процеси набули саме в радянській Україні.

В період правління Л. Брежнєва розпочалась епоха «застою». «Застій» супроводжувався наростаючою політико-ідеологічною кризою суспільства, політикою неосталінізму, що обумовила посилення репресій проти інакодумців. Найактивніше влада русифікувала український народ і жорстко переслідувала представників саме його національно-визвольного руху.

Політика «перебудови» була спробою врятувати СРСР та зазнала краху. Існувати далі в СРСР не мали бажання ні його народи, ні влада. Путч з метою збереження існуючого режиму консервативними силами завершився розпадом СРСР. Так ненависть до інших народів, особливо українського поставило крапку в існуванні злочинної держави за сприяння їх керманичів.

В 90-х рр. РФ хотіла збереження домінуючого впливу на пострадянському просторі. Заради досягнення своєї мети активно використовувала силові методи, провокуючи численні військові конфлікти на території сусідніх держав та висуваючи територіальні претензії до України.

В ХХІ ст. українофобство Кремля досягло свого апогею. Спекуючи на двомовності в Україні, стверджуючи про існування «бандерівців», «нацистів» і «хунти» в Україні, що тримає в «заручниках» український народ, особливо «етнічних» росіян, Москва підготувала ґрунт для вторгнення в сусідню державу. Фальсифікація президентом РФ В. Путіним історичних фактів про відсутність українського народу та його державності, наполягання на ідентичності двох «братніх» народів, ідеологізація «руського міра» поклало початок окупації її територій, оголошення «СВО», а де-факто – початком повномасштабної війни проти України. Перекладання провини за війну в Україні на країни НАТО стало візитною карткою в пропаганді Кремля.

Таким чином, українофобство з концепцією Москва – Третій Рим є злочинною ідеологією рашизму, що консолідує демократичний світ

в боротьбі з цим явищем. Сама концепція Москва – Третій Рим і українофобські постулати приречені на крах аналогічно попереднім періодам історичного розвитку Росії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бажан О. Реабілітаційні процеси в Україні. URL : <http://surl.li/pzbyuv> (дата звернення 11.02.2024).
2. Гедікова Н. Новий порядок і роль у ньому України. Політикус : наук. журнал. 2023. № 4. С. 31–36.
3. Даниленко В. Україна 1985 – 1991 рр.: остання глава радянської історії. Київ: Інститут історії України НАН України. 2018. 278 с.
4. Дем'янчук Т. Місце і роль каральної психіатрії у кримінально-виконавчій системі УРСР. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 2. С. 26–29. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/3.pdf (дата звернення 11.02.2024).
5. Дроздова Є. Міхальков С. Кельм Н. Параноя Путіна. Укрінформ. 01.06.2023. URL : <http://surl.li/pzzun> (дата звернення 11.02.2024).
6. Кондратенко О. Криза східного вектору зовнішньої політики України. Політичні дослідження. ІПіЕнд. Київ. 2022. 1 (3). С. 138–163.
7. Кондратенко О. Литовченко В. Рівень суспільної підтримки Путінського режиму на тлі війни Російської Федерації проти України. *The Level of Public Support for the Putin Regime Against the Background of the Russian Federation's War Against Ukraine. Acta de Historia & Politica : Saeculum XXI*. 2023. Vol. VI. P. 26–39.
8. Кордун О. Збройні конфлікти на пострадянському просторі як інструмент утримання нових залежних держав в орбіті впливу Кремля. *Інтеграційні виміри трансформації пострадянського простору: монографія* за редакцією кандидата історичних наук, доцента А. Г. Бульвінського; ДУ «Інститут всесвітнь. Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2020. с. 336–363.
9. Коріновська А. Путін оголосив війну в Україні. Президент РФ підтримав звернення «Л/ДНР» про введення військ. Суспільне. Вторгнення в Україну. 24 лютого 2022. URL: <http://surl.li/pzzuv> (дата звернення 11.02.2024).
10. Лашченко О. Десять заяв В. Путіна про Україну та українців. Радіо Свобода. 08 жовтня 2020. URL : <http://surl.li/pzzve> (дата звернення 11.02.2024).
11. Литвин В. У битві за імперію: російські наративи проти історичних реалій. *Наука і Суспільство. Вісник НАН України*. 2023, № 1. С. 11–26.
12. Марківська Л. Сірук Н. Наративи «неконвенційної» війни сучасної московії проти України. *Українознавчий альманах*. Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. 2022. Вип. 30. С. 96–102.
13. Мельниченко А. «Третій Рим», або як Російська Православна Церква стала зброєю «руського міра» та полюбила атомну бомбу. Київ. Україна. 19 квітня 2022 р. URL : <http://surl.li/psbtd> (дата звернення 11.02.2024).
14. Новінчук С. договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 р., його оцінка по обидва боки кордону та історичне значення. *Україна-Європа-Світ. Міжн. зб. наук. пр.* 2013. Вип. С. 103–112.

15. Палій О. Аналіз чергових брехонь Путіна про Україну. Укрінформ. 12.07.2021. FB. URL : <http://surl.li/pzzwe> (дата звернення 11.02.2024).

16. Прийдун С. Особливості та проблеми становлення України як суб'єкта нової системи міжнародних відносин. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного ун-ту. Запоріжжя* : ЗНУ. 2018. Вип. 51. С. 87–95.

17. Путин В. Об историческом единстве русских и украинцев. *Юридическая мысль. Научно-практический журнал*. 2023. № 1 (129). С. 8–21.

18. Сухоручко В. Радянська каральна психіатрія як інструмент боротьби з українським дисидентським рухом (1960–1970-ті). *Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського*. 2023 Том. 34 (73) № 2. С. 78–82.

19. Чекаленко Геополітичні впливи на трансформацію країн Центральної Азії. In: *Особливості суспільно-політичної модернізації країн пострадянського простору: монографія за редакцією кандидата історичних наук, професора, член кореспондента НАН України доцента А. Г. Бульвінського; Київ : ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»*. 2017. с. 121–136.

20. Юрій М. Алексієвцев Л. Хрущовська «відлига» як відновлення самоідентифікації українського народу. *Україна-Європа-Світ. Міжн. зб. наук. пр.* 2018. Вип. 21. С. 51–60.

21. Як боролися з українською мовою. Хроніка заборон за 400 років. Історична правда. Спецпроект. 03.07.2012. URL: <http://surl.li/pzzwp> (дата звернення 11.02.2024).

22. Яремчук В. Україна у шкільній історії Путінської Росії (до 2021 р.). *Український історичний журнал*. 2023. № 3 (570). С. 176–196.

REFERENCES:

1. Bazhan, O. (2024) Reabilitatsiini protsesy v Ukraini. URL: <http://surl.li/pzbyv> (data zvernennia 11.02.2024). [Ukrainian].

2. Hedikova, N. (2023) Novyi poriadok i rol u nomu Ukrainy. *Politykus : nauk. zhurnal*. № 4. S. 31–36. [Ukrainian].

3. Danylenko, V. (2018) Ukraina 1985–1991 rr.: ostannia hlava radianskoi istorii. Kyiv: Instytut istorii Ukrainy NAN Ukrainy. 278 s. [Ukrainian].

4. Demianchuk, T. (2023) Mistse i rol karalnoi psykhatrii u kryminalno-vykonavchii systemi URSR. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2023. № 2. S. 26–29. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2023/3.pdf (datazvernennia 11.02.2024). [Ukrainian].

5. Drozdova, Ye. Mikhalkov S. Kelm N. Paranoia Putina (2023) *Ukrinform*. 01.06.2023. URL : <http://surl.li/pzzun> (data zvernennia 11.02.2024). [Ukrainian].

6. Kondratenko, O. (2022) Kryza skhidnoho vektora zovnishnoi polityky Ukrainy. *Politychni doslidzhennia. IPIEnD*. Kyiv. 1 (3). S. 138–163. [Ukrainian].

7. Kondratenko, O. Lytovchenko, V. (2023) Riven suspilnoi pidtrymky Putinskoho rezhymu na tli viiny Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy. *The Level of Public Support for the Putin Regime Against the Background of the Russian Federations War Against Ukraine. Acta de Historia & Politica : Saeculum XXI*. Vol. VI. P. 26–39. [Ukrainian].

8. Kordun, O. (2020) Zbroini konflikty na postradianskomu prostori yak instrument utrymannia novykh nezaleznykh derzhav v orbiti vplyvu Kremli.

Intehratsiini vymiry transformatsii postradianskoho prostoru: monohrafiia za redaktsiieiu kandydata istorychnykh nauk, dotsenta A. H. Bulvinskoho; DU «Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy». s. 336–363. [Ukrainian].

9. Korinovska, A. (2022) Putin oholosyv viinu v Ukraini. Prezydent RF pidtrymav zvernennia «L/DNR» pro vvedennia viisk. *Suspilne. Vtorhennia v Ukrainu*. 24 liutoho. URL : <http://surl.li/pzzuv> (data zvernennia 11.02.2024). [Ukrainian].

10. Lashchenko, O. (2020) Desiat zaiav V. Putina pro Ukrainu ta ukrainsiv. *Radio Svoboda*. 08 zhovtnia. URL : <http://surl.li/pzzve> (data zvernennia 11.02.2024). [Ukrainian].

11. Lytvyn, V. (2023) U bytvi za imperiiu: rosiiski naratyvy proty istorychnykh reali. *Nauka i Suspilstvo. Visnyk NAN Ukrainy*. № 1. S. 11–26. [Ukrainian].

12. Markivska, L. (2022) Siruk N. Naratyvy «nekonvetsiinoi» viiny suchasnoi moskovii proty Ukrainy. *Ukrainoznavchyi almanakh*. Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka. Vyp. 30. S. 96–102. [Ukrainian].

13. Melnychenko, A. (2022) «Tretii Rym», abo yak Rosiiska Pravoslavna Tserkva stala zbroieiu «russkoho myra» ta poliubyla atomnu bombu. Kyiv. Ukraina. 19 kvitnia. URL: <http://surl.li/psbtd> (data zvernennia 11.02.2024). [Ukrainian].

14. Novinchuk, S. (2013) Dohovir pro druzhbu, spivrobitnytstvo i partnerstvo mizh Ukrainoiu i Rosiiskoiu Federatsiieiu 1997 r., yoho otsinka po obydvah boky kordonu ta istorychne znachennia. *Ukraina-Yevropa-Svit. Mizhn. zb. nauk. pr. Vyp. S. 103–112*. [Ukrainian].

15. Paliy, O. (2021) Analiz chervovykh brekhon Putina pro Ukrainu. *Ukrinform*. 12.07.2021. FB. URL: <http://surl.li/pzzwe> (data zvernennia 11.02.2024).

16. Pryidun, S. (2018) Osoblyvosti ta problemy stanovlennia Ukrainy yak subiekta novoi systemy mizhnarodnykh vidnosyn. *Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho un-tu. Zaporizhzhia : ZNU*. Vyp. 51. S. 87–95. [Ukrainian].

17. Putyn, V. (2023) Ob ystorycheskom edynstve russkykh y ukraintsev. *Yurydycheskaia mysl. Nauchno-praktychesky zhurnal*. № 1 (129). S. 8–21. [Russian].

18. Sukhoruchko, V. (2023) Radianska karalna psykhatriia yak instrument borotby z ukrainskym dysyidentskym rukhom (1960–1970-ti). *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu im. V. I. Vernadskoho*. Tom. 34 (73) № 2. S. 78–82. [Ukrainian].

19. Chekalenko Heopolitychni vplyvy na transformatsiiu krain Tsentralnoi Azii (2017) *Osoblyvosti suspilno-politychnoi modernizatsii krain postradianskoho prostoru: monohrafiia za redaktsiieiu kandydata istorychnykh nauk, profesora, chlen korespondenta NAN Ukrainy dotsenta A. H. Bulvinskoho; Kyiv : DU «Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy»*. s. 121–136. [Ukrainian].

20. Yurii, M. Aleksieievets, L. (2018) Khrushchovska «vidlyha» yak vidnovlennia samoidentyfikatsii ukrainskoho narodu. *Ukraina-Yevropa-Svit. Mizhn. zb. nauk. pr. Vyp. 21. S. 51–60*. [Ukrainian].

21. Yak borolysia z ukrainskoiu movoiu. *Khronika zaboron za 400 rokiv. Istorychna pravda. Spetsproekt*. 03.07.2012. URL: <http://surl.li/pzzwp> (data zvernennia 11.02.2024). [Ukrainian].

22. Yaremchuk, V. (2023) Ukraina u shkilni istorii Putinskoi Rosii (do 2021 r.). *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*. 2023. № 3 (570). S. 176–196 [Ukrainian].

Ukrainophobia of the kremlin from the middle of the 20th century to the present time and its consequences

Panasyuk Valentin Anatoliyovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Art Studies and General Humanities
International Humanitarian University
Fontanska Road str., 33, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0003-4655-0553

The article analyzes the processes of de-Stalinization and liberalization of Soviet society during the era of M. Khrushchev. The positive influence of the thaw is indicated, but it is emphasized that it was incomplete, did not change the totalitarian regime, although it contributed to de-Stalinization, liberalization of society, the liquidation of the Gulag and the birth of the sixties movement, the cessation of mass repressions and executions. The USSR is being studied in the days of "stagnation". It is noted that this was a period of growing crisis of the Soviet system, which was accompanied by Russification, which took place under the slogan of the "fusion of nations" policy. It is noted that Russification took place especially actively in Soviet Ukraine, and the "stagnation" itself was a period of neo-Stalinism and merciless persecution of dissidents. The reasons for the collapse of the USSR and the exit of the Ukrainian SSR from its composition have been clarified. It was determined that the processes of the collapse of the USSR were accompanied by intra-party struggle in the CPSU and the reluctance of the people to live under a party system that had discredited itself. It has been established that with the collapse of the Union, the Russian Federation, considering itself the heir of the USSR, sought to retain hegemony in the post-Soviet space by force, provoking armed conflicts in the post-Soviet region and constantly making territorial claims to independent Ukraine. The pseudo-historical mythologies of Russian President V. Putin, based on the identification of Ukrainians with Russians, are characterized. Denying the historical ethnogenesis of the Ukrainian people and language, the president of the Russian Federation considers Ukrainians to be Russians, baselessly accusing the Ukrainian government of neo-Nazism and oppressing "ethnic" Russians and the Ukrainian people. The consequences of criminal Ukrainian-phobic pseudo-historical theories, which became the Kremlin's basis for the occupation of Ukrainian territories and the declaration of "SVO", and as a result, the start of the Ukrainian-Russian war, are revealed. It is noted that Ukraine, with the support of the EU and NATO, continues the struggle for independence. The democratic community is aware of the criminality of the racist regime of the Russian Federation and is consolidating around Ukraine.

Key words: "thaw", "sixties", "stagnation", dissidents, Russification, neo-Stalinism, "perestroika", "putsch", independence, historical myths, occupation, "Banderivites", "junta", war, EU, NATO.